

MUZEJI NA OTVORENOM - STANJE I PROBLEMI

KILIAN KREILINGER

Muzeje na otvorenom već duže vrijeme ubrajamo u uspješne i kod publike omiljene muzeje. Ta konstatacija vrijedi čak i danas kada zamjećujemo opći pad broja posjetitelja u muzejima. Ovom prigodom nećemo ulaziti u detalje zbog čega je do toga došlo ali i bez dobrih analiza koje tek treba provesti možemo utvrditi da je takav razvoj događaja povećao pritisak na muzeje koji su ionako neprestano imali problema s financijskim sredstvima. Tražeći izlaz iz ove situacije muzeji su se vrlo brzo okrenuli "menadžmentu", "marketingu" i "sponzorstvu", a muzealci se našli na različitim seminarima posvećenih ovoj problematici, nadajući se brzom stjecanju novih znanja.

Također možemo zaključiti da se u međuvremenu počelo razmišljati o tome gdje se može uštedjeti, a gdje ne mora, ali smo pritom bili svjesni opasnosti olakog pristupa problemu i očekivanja da će se uz neznatne izmjene muzeji pretvoriti u cvatuće gospodarske subjekte.

U tim su razmišljanjima ravnatelje muzeja često neugodno prekidali neki potezi uprave - smanjivanje proračunske dotacije ili smanjivanje broja odobrenih radnih mjesta. Uz sve to do bitne promjene nije došlo. Polagan i postupan proces uspostave muzeja kao ustanove pokazao je u ovom slučaju svoje dobre strane, naravno uz pretpostavku da se ne zadire u kvalitetu. Nju bi mogli

ugroziti zahtjevi za stalnim povećavanjem broja posjetitelja, privlačeći ih novim i novim sadržajima. Naime, infrastruktura u muzejima ionako je minimalno planirana pa svako provođenje dodatnih aktivnosti ide na teret osnovnih muzejskih poslova koji se događaju iza kulisa.

Sretni su stoga oni muzeji koji mogu reći da provode samo one aktivnosti koje su u službi prenošenja muzejskih poruka. Ja ne bih htio tjerati vodu na mlin kritikama iz 70-ih i 80-ih godina čiji su predmet bili muzeji na otvorenom. Kritike su se u međuvremenu stišale. Možda zbog toga što su muzeji nepopravljivi, a možda i zbog toga što ova tema više nije tako aktualna i zanimljiva kao nekad. Znači li to možda da nam muzeji više ne daju povoda za kritiku? Unazad nekoliko godina muzeji na otvorenom se trude da uvedu bolje didaktičke metode i transparentnost u svojoj prezentaciji pa su legende, prostori za dokumentaciju, izložbe, popratni pisani materijali, čak i "arhitektonska didaktika", koji omogućuju očitovanje različitih vremenskih razdoblja u jednom objektu, postali standardom. Ipak, nedovoljna profesionalnost ne zadovoljava standarde uspostavljene u općim povijesno-umjetničkim muzejima. Mnogi posjetitelji ne vide i ne mare za "mašineriju" koja stoji iza eksponata, ne zanimaju ih ozbiljne rasprave o prošlom životu njihovih seoskih predaka. Činjenica je da postoji diskrepancija između namjera i ciljeva muzealaca s jedne strane i potreba i očekivanja posjetitelja s druge strane.

STANJE OBJEKATA

Vjerujem da nije realno očekivati da će se osnovati novi muzeji na otvorenom. Završena je glavna faza izgradnje i sada se polako završavaju započeti radovi od kojih se većina njih odnosi na obimne i skupe građevinske zahvate koji utječu na ukupan iznos investicije. One su se, pak, smanjile bilo zbog skromnijih proračunskih sredstava bilo zbog manjeg broja donatora. U najboljoj su poziciji muzeji koji su u ona dobra vremena uspjeli sebi priključiti dobro opremljeno imanje s osobljem.

KONCEPCIJE IZGRADNJE

Nekoć zamišljeni i završeni koncepti razvoja u principu se i ostvaruju pa makar i uz određene modifikacije. U postojeće koncepte većinom su se dobro uklapale pojedinačne zgrade, zanimljive zbog svojeg etnografskog ili socijalno-povijesnog značenja. Pri rekonstrukciji zgrade prednost se zbog mnogih razloga davala obnovi zgrada iz bliže prošlosti ili iz različitih vremenskih razdoblja. U pojedinim slučajevima, kada su im to omogućavali rezultati znanstvenih istraživanja, kolege se nisu ustručavali prezentirati i najranije graditeljske faze. Međutim, čini se da još nije sazrelo vrijeme da se počnu preuzimati i objekti nastali u 20-om stoljeću.

RAD NA DOKUMENTACIJI I ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKA DJELATNOST

Muzeji na otvorenom su još prije mnogo godina postigli visoki standard obrade dokumentacije, a taj se standard nije snizio

ni zbog smanjenog dotoka sredstava. Vjerojatno je nemoguće očekivati od muzejske institucije da prikupi i obradi obimniju građevinsku i povijesnu dokumentaciju o jednoj zgradi, koja je potrebna za njezino rušenje i ponovnu izgradnju, nego li što to u takvom slučaju rade muzeji na otvorenom.

Kada govorimo o istraživačkom radu mislimo pritom na istraživanja vezana uz premještanje zgrada, jer su narudžbe za istraživanja postale vrlo rijetke. Rezultati tih istraživanja vidljivi su kao zbirka materijala u kojoj su skupljeni mnogi pojedinačni, detaljno obrađeni podaci. U zadnje se vrijeme ponovno probudila nada da će fakulteti otkriti ove materijale i da će ih to potaknuti na suradnju s muzejima.

METODIKA PREMJEŠTANJA ZGRADA

Ustrajanje na koncepciji izlaganja originalnih objekata bitno je doprinijelo kvalitetnom rješavanju metodike premještanja zgrada. Posvuda se primjećuje nastojanje da se u muzej na otvorenom premjesti original u cjelini ili barem njegovi dijelovi, čak i onda kada se radi o velikim objektima. Gore spomenute koncepcije pretpostavke su za provođenje ovih ideja. Vrlo važnu ulogu pritom igraju obrtnici zaposleni na muzejskim imanjima i poduzeća koja se kontinuirano zapošljavaju na takvim poslovima.

ZBIRKA - INVENTARIZACIJA

Zbirke u muzejima na otvorenom najčešće su novijeg datuma, tj. nastale su u vrijeme osnivanja muzeja. Prigodom osnivanja muzeja prioritetna je bila izgradnja

objekata, a ne zbirke. Zbog toga što nije postojala koncepcija sabiranja skupljalo se sve što se nudilo, po sistemu "daj što daš", s nepotpunim informacijama. Ipak, iako je većina objekata inventarizirana na brzinu, neka područja su i znanstveno obradena. Usprkos obimno obavljenom poslu muzejima predstoji još mnogo posla na inventarizaciji.

Tijekom skupljanja mnogi su predmeti bili pohranjeni u neadekvatne čuvaonice, što je s vremenom dovelo do skoro nerješivih problema. Zbog toga je važno dobro razmisliti o novoj nabavnoj politici, skupljati sistemom "popunjavanja rupa", a ponekad će možda biti potrebno i izlučiti poneke predmete iz fundusa.

KONZERVACIJA

Konzervacija postaje sve aktualnija i aktualnija tema. Visoki izdaci za održavanje zgrada i fundusa primoravaju nas na iznalaženje novih rješenja. Kao jedan od mogućih načina, koji naravno ne rješava sve probleme, pokazalo se zagrijavanje zgrada i čuvaonica. Zagrijavanjem su se poboljšali mikroklimatski uvjeti u zgradi i za samu zgradu.

Analize građevinskih šteta pomažu muzealcima pri pravovremenom donošenju odluke o premještanju cjeline neke zgrade. Konzervatorske mjere zaštite građe sve više nalaze svoje mjesto i prigodom njezine prezentacije - izlaže se relativno mali broj predmeta u pojedinim prostorijama, postavljaju se prepreke i učvršćuju se pojedini predmeti, provode se mjere zaštite za one građevinske dijelove koji se mogu istrošiti intenzivnom uporabom (podne

obloge, ostakljivanja, podne rešetke, brave, itd.).

Povećava se broj dobro opremljenih čuvaonica i raste svijest o potrebi uvažavanja konzervatorskih mjera zaštite pri čuvanju muzejskih predmeta. Konzervatorski se aspekti sve više uzimaju u obzir i kod čuvanja u međuvremenu narasloga dokumentacijskog fonda.

AKTIVNOSTI

Kao što sam već prije spomenuo, u mnogim muzejima raste broj najrazličitijih aktivnosti. Budući da nitko ne analizira te aktivnosti nemoguće je donijeti sud o korisnosti pojedinih događanja. Gospodarstveni aspekt vidljiv je npr. u objedinjavanju izložbi. Kod publike su vrlo omiljene demonstracije rada na različitim strojevima, no čini se da je važniji zabavni karakter događanja negoli njegova didaktička uloga u jednom cjelovitom didaktičko-metodičkom konceptu.

U stalnom procvatu su i muzejsko-pedagoške aktivnosti, čija kvaliteta i kontinuitet ovise o nestalnim financijskim izvorima, naročito sponzorima, jer planska sredstva stagniraju i u ovoj djelatnosti.

Vratimo se ponovno didaktici. U Franačkom muzeju na otvorenom u Fladungenu postavljeno je, kao muzejski eksponat, jedno imanje isključivo zbog toga što je od tridesetih godina nadalje služilo kao kuća za iznajmljivanje u kojoj su na malom prostoru zajednički živjele četiri obitelji (za vrijeme rata bili su to evakuirani stanovnici gradova, a nakon rata izbjeglice i prognanici). Radovi na prikupljanju dokumentacije trajali su otprilike dvije

godine, i bilo bi realno očekivati da će kuća sama po sebi, njezin inventar i popratna dokumentacija vrlo iscrpno i sveobuhvatno govoriti o temama “podstanari na selu” i “stanovanje nakon rata”. Ali već na početku radova pokazale su se granice muzealne prezentacije čak i u muzeju na otvorenom jedne takve teme kao što je “funkcije stanovanja”. Neki muzeji uporno ustraju na objašnjavanju pomoću dugih tekstova, iako je očit sveopći trend ne-čitanja takvih tekstova. Sociolozi koji se bave istraživanjem slobodnog vremena ukazuju nam na činjenicu da je svakom drugom posjetitelju važnija zabava negoli čitanje poučnih tekstova i njihovo proučavanje. Posjetitelji sve više i više zaziru od muzejskih prezentacija koje naglašavaju davanje podataka!

Sve nas ovo upućuje na zaključak da muzeji na otvorenom moraju posvetiti više pozornosti didaktici prezentacije kako se ne bi, kao i na početku razvoja, dogodilo da zabavni karakter preteže nad njihovom edukativnom zadaćom. Ako uzmemo u obzir veličinu skupljenih zbirki i s njima povezanih informacija i usporedimo li ih s malim postotkom predmeta koji su izloženi, neizbježno ćemo početi razmišljati o zgradama za stalne postavbe i povremene izložbe, o etnografskom muzeju. No, mogu li današnji posjetitelji uopće savladavati tako velike izložbe? I kako bi takve velike izložbe trebale izgledati?

Muzeji na otvorenom mogli bi jako puno postići. Treba samo pokušati naslutiti njihove nepregledne, ponekad skrivene mogućnosti. Muzeji na otvorenom imaju danas mnogo problema, a mnoge od njih

nemoguće je riješiti na zadovoljavajući način i u dogledno vrijeme. Usprkos tomu ne vidim nijedan razlog koji bi me mogao pokolebati u mom optimizmu.

SUMMARY: Open-air Museums Today - the Situation and Problems

The cutting of budgets in museums has led to a rationalisation of resources and the restriction of certain activities in museums. The author also draws attention to the fact that there is a disproportionate gap between the intentions and the aims of museum workers on the one hand, and the expectations of visitors on the other. It has come to light that visitors show no interest in much of the work done in museums, especially with respect to drawing up inventories and professional and scholarly research. Furthermore, entertainment is a much greater motive for visiting museums than education. All this leads to the conclusion that open-air museums should devote more attention to the didactic principles of presentation so as not to have prevalence of the entertainment over the educational task.